

Sirkka Heinonen

YHDYSKUNTIEN KESTÄVÄ TULEVAISUUS

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

Helsingin toimisto 2009

Sisältö

ALKUSANAT

1. Tulevaisuuden ennakkoinnin merkityksestä	4
2. Yhdyskunnat ekoseutumallissa	7
3. Yhdyskuntien toimivuuden edellytykset	11
4. Viisi strategista linjausta kilpailukykyiseen alueiden kehittämiseen	12

KIRJALLISUUTTA

Alkusanat

Tämä kirjoitus on työ- ja elinkeinoministeriön Aluestrategia 2020 –työryhmän (Työ- ja elinkeinoministeriö, Alueiden kehittämissyksikkö, Aluestrategiaryhmä) kokouksessa 19.3.2009 Helsingissä pidetyn alustuksen ”Yhdyskuntien kestävä tulevaisuus” täydentävä tekstimuotoinen esitys.

Alustuksen ja sitä täydentävän kirjoituksen on laatinut professori Sirkka Heinonen Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta.

1. Tulevaisuuden ennakkoinnin merkityksestä

Maailma muuttuu nopeasti monella eri sektorilla. Muutokset ovat lisäksi monessa tapauksessa varsin nopeita ja paikoin yllättäviä. Nopeasti muuttuvassa maailmassa tarvitaan ennakoitietoa erilaisista muutoksista ja niiden vaikutuksista. Tulevaisuuden ennakkoinnin merkitys on siinä, että se antaa vastauksia ja ennakoivaa näkemystä siitä, mihin maailma on menossa. Systemaattisen tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta tulevaisuuden ennakkoinnissa korostetaan kokonaisvaltaista toimintaympäristön muutoksen tunnistamista, tarkkailua ja tulkintaa.¹

Kokonaisvaltaisen toimintaympäristön muutosten tarkkailun lisäksi tulevaisuuden ennakointiin kannattaa soveltaa tavallista suunnittelua huomattavasti pidempää aikajännettä. Niin yritysmaailmassa kuin julkisella sektorilla on suositeltavaa lyhyen aikavälin tarkastelut kytkeä aina pidemmän aikavälin tarkastelukehikkoon.

Tulevaisuuden ennakoitiosaamisen yhtenä tärkeänä kriteerinä on kyky ymmärtää, että kaikki asiat eivät muutu, erottaa toisistaan muuttuvat ja pysyvät asiat, ja oivaltaa, että asiat muuttuvat eri tahtiin.

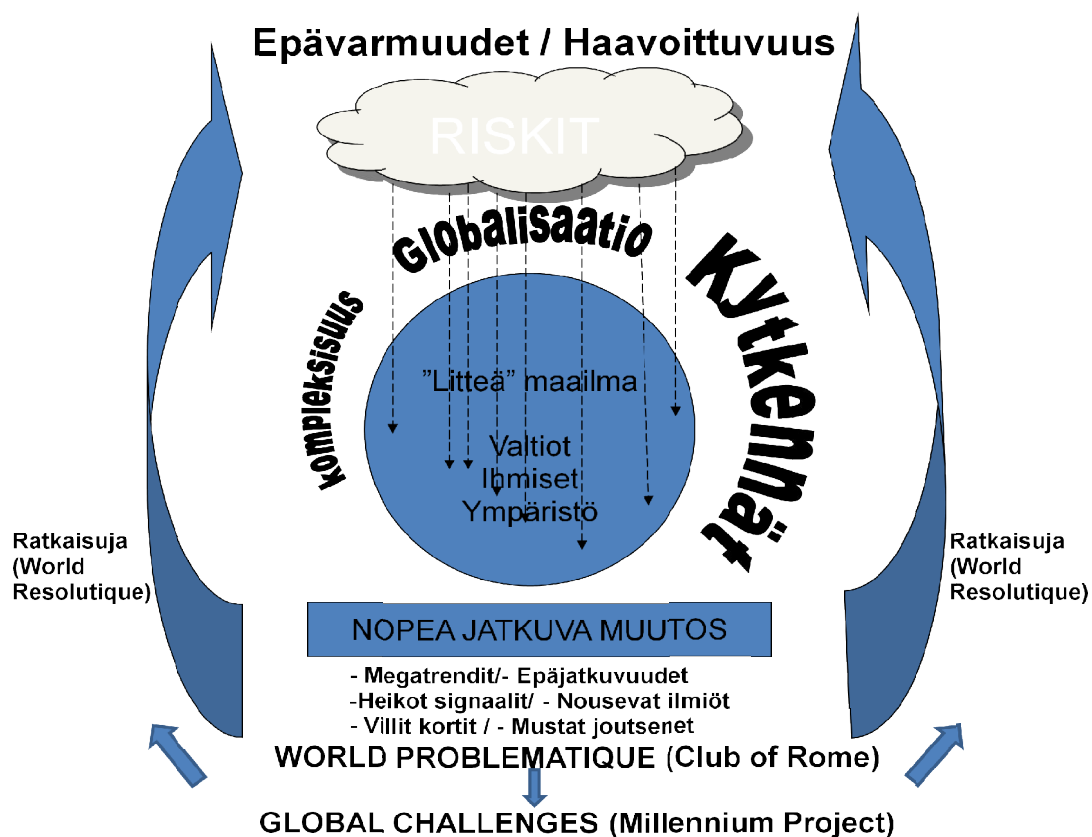
Tulevaisuuden ennakkoinnissa maailmaa tarkastellaan kompleksisena systeeminä. Kompleksisuus ei tarkoita samaa kuin monimutkaisuus. Maailma muuttuu tietyltä osin yhä monimutkaisemmaksi esimerkiksi silloin, kun toimintoja rakennetaan yhä pidemmälle kehitettyjen teknisten järjestelmien varaan, tai silloin kun pääöksentekoprosessit eivät ole läpinäkyviä. Maailman – tai vaikkapa alueiden – näkeminen kompleksisena tarkoittaa puolestaan sitä, että kyseessä on järjestelmä, jolla on osajärjestelmiä ja näiden keskinäiset kytkennät ovat mielenkiintoisia. Alueet toimivat kompleksisessa toimintaympäristössä, jossa on eri tasoja ja osajärjestelmiä. Toiminta on globaalia ja lokaalia. Mikäli näitä vielä pyritään optimaalisella tavalla yhdistämään, voidaan toiminnassa hyödyntää eri järjestelmien suomia mahdollisuuksia optimaalisesti. Toimiessaan glokaalilla (globaali + lokaali) tasolla tai järjestelmässä alueet voivat parantaa elinvoimaisuuttaan.

Kompleksinen toimintaympäristö (lokaali – globaali – glokaali) johtaa ajattelua kokonaisvaltaiseen, systeemiseen ajatteluun. Tämä voi hyötyä myös tulevaisuuden ennakkoinnista monitieteellisellä lähestymistavalla toteutettuna. Kokonaisvaltainen eli holistinen tarkastelutapa auttaa myös kiinnittämään huomiota systeemin tai kokonaisuuden eri toimintojen tai osajärjestelmien keskinäisille kytkennöille, jotka voivat olla yllättäviä ja saattavat muuten jäädä huomiotta.

---

¹ Ennakointi on suppeampi, käytännönläheinen alue laajemman tulevaisuudentutkimuksen kentän sisällä. Tulevaisuudentutkimus ei siten ole synonyymi ennakkoinnille, vaan sen kotipesä.

Maailman muutoksen myötä epävarmuus- ja riskitekijät lisääntyvät. Tulevaisuuden ennakkoinnin tarkoituksena on hälventää epävarmuuksia ja ehkäistä riskejä. Merkittävät globaalit tulevaisuudentutkimusinstituutiot kuten Rooman klubi ja millennium-hanke tunnistavat maailmanlaajuisia ongelmia (world problematique) ja pyrkivät tuottamaan ratkaisuja niiden parantamiseksi tai ehkäisemiseksi (world resolutique). Tulevaisuus voidaan nähdä riskeinä tai mahdollisuuksina – riippuen katsojasta, kontekstista tai keinoista. (Heinonen 2008b).

Kuva 1. Ennakkoinnin tavoitteena toimintaympäristön muutoksen ja ongelmakohtien havainnointi ja niihin ratkaisujen keksiminen.

Ennakkointityö ja ennakkointitietämys tuovat kilpailuetua niille yrityksille ja organisaatioille, jotka systemaattisesti hyödyntävät ennakkointia strategiatyössään ja oman toimintansa kehittämisessä. Ennakkoinnin avulla saa tietoa tulevista mahdollisista kehityssuunnista, tietoa useammista vaihtoehdoista, sekä tietoa yllätystekijöistä ja epäjatkuvuuksista (discontinuities). Nykyään vanhanaikaisena pidetyn trendien yksiviivaista kehittymistä ennakoivan tarkastelun (linear trend extrapolation) sijaan on ennakkoinnissa koettu strategisen tärkeäksi juuri sellaisten

epäjatkuvuuskohtien tunnistaminen, jolloin kehitys bifurkoituu eli haarautuu eri suuntaan. Tulevaisuuden ennakointi soveltuu hyvin myös innovaatioiden etsimiseen ja tavoitteluun. Ennakointiprosessi yrityksissä ja organisaatioissa tulisikin kytkeä sekä strategiatyöhön että innovaatioprosesseihin. Ennakointi on tulevaisuuteen valmentautumista.

Suositteleni - myös alueiden kehittämiseen soveltuva - motto ennakointityöhön on seuraava:

1. opi menneisyydestä

- niin menestystarinoista kuin virheistäkin

2. elä nykyisyydessä

- pää voi olla pilvissä, mutta jalkojen oltava tukevasti maan päällä

3. rakenna rohkeasti ja vuorovaikutteisesti tulevaisuutta

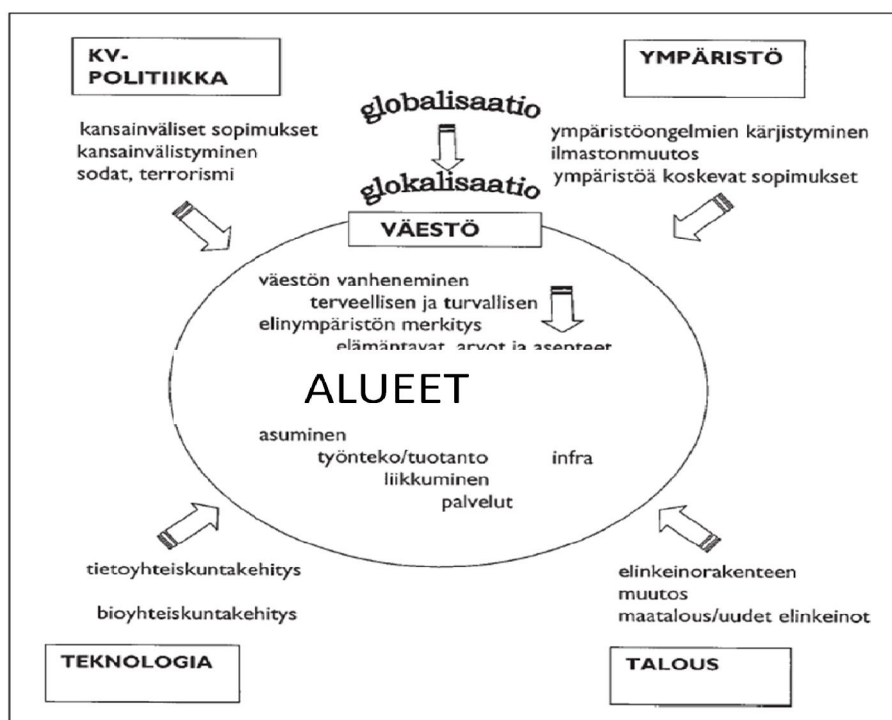
- tee tulevaisuutta

Ennakointiprosessi voidaan aloittaa visioiden laatimisesta ja yhteisestä tulevaisuuden tahtotilan hakemisesta. Visioista ja ideoista edetään sitten strategioihin ja tekoihin monitoimijapohjaisesti. Tämä on tärkeää myös päätöksentekoon vaikuttamisen ja yhteisiin päätöksiin ja toteuttamiseen sitouttamisen kannalta.

2. Yhdyskunnat ekoseutumallissa

Alueet muodostuvat yhdyskunnista. Yhdyskunnat muodostuvat sinne sijoittuneista toimijoista ja toiminnoista. Yhdyskunnat asemoituvat alueelliseen kokonaisuuteen. Ekoseutuajattelu merkitsee kokonaisvaltaista, kestävän kehityksen kaikki ulottuvuudet huomioivaa, pitkän tähtäyksen kehitysajattelua. Ekoseutu = ekotehokkuuden ja kestävän kehityksen edistämiseen profiloitunut seutu, joka on rakenteiltaan ja toimintatavoiltaan uudistumiskykyinen. (Heinonen & Halonen 2007; Heinonen 2006).

Ekoseutumallissa pitkän tähtäyksen aikavälin tarkastelu alueiden kehittämisessä kytketään yhdyskuntien tarkasteluun osana suurempia kokonaisuuksia -alueita ja seutuja. Tällöin on kyseessä holistinen näkökulma. Seudun dynaaminen kehittäminen kestävän kehityksen kaikissa ulottuvuuksissa merkitsee toimijoiden ja toimintojen edellytysten syvällistä tunnistamista ja vahvistamista. "Ekologinen-taloudellinen-sosiaalinen" on toisiinsa kytkeytyvä yhdyskuntien ja niistä muodostuvien alueiden elinvoimaisuuden kriteeristö elinvoimaisuuden suhteen.

Kuva 2. Alueiden keskiössä on väestö, toiminnot ja infrastruktuuri, joihin kohdistuu yhtä aikaa monelta taholta kehityshaasteita.

Nämä muutostekijät voidaan hahmotella (Kuva 2) siten, että alueet ovat keskiössä, jonka toimijapohjan muodostaa väestö. Väestö on alueiden keskeinen inhimillinen voimavara, johon kohdistuvat muutokset ovat ratkaisevia alueiden tulevaisuuden kannalta: missä määrin alueilla voidaan asua ja saada

toimeentuloa. Väestön vanheneminen on muutostrendi, joka asettaa entistä suurempia vaatimuksia kuntien palvelutarjonnalle. Asumiseen, liikkumiseen ja terveydenhoitoon liittyvät tarpeet kasvavat. Elinympäristön merkitys korostuu, jolloin terveellisen ja turvallisen asuinympäristön houkuttelevuus alueella voi vastaavasti kasvaa.

Uusia painotuksia ja heikkoja signaaleja voidaan havaita keskeisten toimintaympäristön muutostekijöiden ja megatrendien seasta. Kansainvälinen kehitys on globalisaation ja ict:n vauhdittaman verkottumisen johdosta yhä nopeammin vaikuttamassa alueiden kehityksen toimintaympäristöön. Maamme alueet voivat olla läheisemmässä vuorovaikutuksessa jonkin toisen maan maantieteellisesti etäällä sijaitsevan vastaavan alueen kanssa kuin lähialueidensa kanssa. Globalisaation rinnalla vaikuttaa glocalisaatio, mikä tarkoittaa globaalien trendien huomioimista ja hyödyntämistä paikallisiin olosuhteisiin sovellettuna. Glocalisaation kautta globalisaation vaikutukset voivat näyttää erilaisilta kaupungeissa verrattuna maaseutualueisiin.

Kansainvälisen politiikan myötä syntyy uusia kansainvälisiä sopimuksia ja suosituksia niin talouden, ympäristön, teknologian kehittämisen, esimerkiksi geeniteknikan, kuin maahanmuuttopolitiikan osalta. Aiempaa voimakkaammin maamme aluekehitykseen saattaavat vaikuttaa myös maailmalla käytävät sodat ja terrorismin lisääntyminen. Turvallisuushakuisuus saattaa lisääntyä väestön keskuudessa, jolloin pienempien kaupunkiseutujen ja maaseutualueiden muuttovetovoima vahvistuu. Globaalit ympäristöongelmat eivät kunnioita valtioiden maantieteellisiä rajoja eivätkä kaupungin ja maaseudun rajoja. Ympäristöongelmien kärjistymisen aiheuttaa lisäpainetta kaupunkialueilla eko- ja energiatehokkuuden lisäämiseen ja yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen. Maaseutualueilla ilmastonmuutoksen haaste keskittyy etenkin maatalouden haitallisten ympäristövaikutuksien vähentämispaineeseen sekä hajautuneen yhdyskuntarakenteen aiheuttamien ongelmien ratkaisuyrityksiin kestävän kehityksen kannalta. Tämä kiinnittää huomion alueiden ekotehokkuuden systemaattiseen analysointiin ja kehittämiseen, millä puolestaan voi olla myönteisiä vaikutuksia alueiden taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävän kehityksen kannalta.

Tietoyhteiskuntakehityksen vaikutus kaupunkialueilla koskee kaikkia kaupunkien elintärkeitä toimintoja ja infrastruktuuria. Tietoyhteiskuntakehityksen ja digitalisaation vaikuttavuus maaseutualueisiin on sen sijaan itse asiassa vasta murrosvaiheessa, kun siihen kytkeytyen bioyhteiskuntakehityksen näkymät alkavat samanaikaisesti vaikuttaa avaten uusia mahdollisuuksia maatalouden uudistamiseen. Geeni- ja biotekniikan sovellusalueet ylittävät maatalouden rajat. Talouden osalta elinkeinorakenteen muutos näkyy sekä perinteisen maatalouden aseman heikkenemisenä että maatalouden reformin kautta uusien elinkeinojen nousuna, joko perinteistä maataloutta uusiin tarkoituksiin - kuten esimerkiksi energiahuoltoon - hyödyntäen tai tiettyihin suuntiin kuten esimerkiksi terveysvaikutteisiin tai luonnonmukaisiin tuotteisiin erikoistuen. (Heinonen 2004).

Alueiden toimintaympäristöön vaikuttavia megatrendejä kannattaa tarkastella kokonaisvaltaisesti ja systemaattisesti jaettuna esimerkiksi PESTEC-ryhmittelyyn (P= political, E= economic, S= social, T= technological, E= environmental; C= cultural/citizen/customer). Sen lisäksi on hyödyllistä analysoida joidenkin megatrendien kesinäisiä kytkentöjä ja niiden tuottamia mahdollisuuksia tai riskejä alueiden kehittämisen kannalta (Taulukko1).

Taulukko 1. Alueiden toimintaympäristöön vaikuttavia megatrendejä PESTEC-jaottelun mukaan.

PESTEC- jaottelu	Alueiden toimintaympäristön muutoksiin vaikuttavia megatrendejä – KOKONAIS- JA KYTKENTÄTARKASTELUA
Politiikka (P)	EU:n laajeneminen ja sen lähialueiden kehityskulun epävarmuus
Talous (E)	talouden globalisoituminen ja digitalisoituminen
Yhteiskunta (S)	väestön ikääntyminen, aluekehityksen eriytyminen kasvaviin kaupunkiseutuihin ja muuttotappioalueisiin, väestön taloudellinen ja sosiaalinen polarisaatio, median kasvava läsnäolo, kompleksisuuden lisääntyminen, siirtymä tietoyhteiskuntaa seuraavaan yhteiskunnalliseen kehitysvaiheeseen aikaisempien kehitysvaiheiden kerrostumien säilyessä taustalla, turvallisuus- ja terveellisyshakuisuuden kasvaminen
Teknologia (T)	kiihtyvä teknologinen muutos, tieto- ja viestintätekniikan yhdentymisen ja inhimillistyminen, bio- ja nanoteknologia
Ympäristö (E)	ympäristöongelmien kärjistymisen/ilmastonmuutos ja vahvojen ekologisten ja energiatehokkaiden reunaehtojen määrittäminen, eettinen ja ekologinen vastuunkanto
Asukas (C)	liikkumisen ja vuorovaikutuksen lisääntyminen, elämäntapojen ja toimintatapojen yksilöllistyminen, verkottuminen, toimintojen eriaikaistuminen, 24/7-yhteiskunta

Alueiden kehitykseen vaikuttavat keskeiset megatrendit voidaan luetella myös lyhyesti:

- ilmastonmuutos
- väestömuutos (vanheneminen, määrä)
- globalisaatio
- digitalisaatio
- elämystalous

Elämystalouden kehittämisen vetureina alueilla voi toimia elämys- ja luontomatkailu, virkistyspalvelut, terveydenhoitopalvelut ja hyvinvointipalvelut. Elämystalouden rationaliteetti on se, että ostettaessa ja kulutettaessa tuotteita, palveluja ja systeemejä hankitaan elämyksiä. Yhdyskuntien ja alueiden profiloitumiseen elämystalouden erilaiset variaatiot voivat antaa kehittämisen eväitä.

Megatrendien tarkastelun lisäksi kannattaa alueiden kehityssuuntien luotaamisessa kiinnittää huomiota myös heikkoihin signaaleihin, jotka kertovat orastavista, tulevaisuudessa mahdollisesti vahvistuvista trendeistä. Yhdyskuntasuunnittelun alueella eräs nouseva suuntaus, joka kannattaa ottaa huomioon alueiden tulevaisuutta ennakoitaessa on hitauden vallankumous (slow movement). Kyseessä on asumisen, rakentamisen ja yhdyskuntasuunnittelun nouseva trendi. Hidas asuminen on osa rauhallista, tasapainoista, seesteistä ja stressitöntä elämäntapaa. Siinä pyritään ekologisuuden, eettisyyden ja elämyksellisyyden yhdistävään elämäntapaan (Heinonen 2008). Ekoseutuajattelussa kehittyvä elämystalous perustuu eettisesti ja ekologisesti kestävän yhteiskunnan visioon. Silloin ekoesteettisillä elämyksillä on suuri painoarvo niin viihtyisän asuin- ja työympäristön luomisessa kuin paikallistalouden vahvistamisessa.

3. Yhdyskuntien toimivuuden edellytykset

Yhdyskuntien toimivuus on pitkälti kytköksissä yhdyskuntien sosiaaliseen, taloudelliseen ja ekologiseen kestävyys. Tällöin voidaan hyvinvointi kytkeä kilpailukyvyyn käsitteeseen, sen edellytyksenä pikemmin kuin lopputuloksena. Kestävät alueet muodostuvat kestävästä yhdyskunnista. Kestävyys voidaan nähdä taisteluna ja kamppailuna

- 1) ilmastonmuutosta
- 2) talouden taantumista
- 3) sosiaalisen koheesion murenemista vastaan.

Yhdyskuntien toimivuuteen kytkeytyy turvallisuus ja terveellisyys. Yhdyskunnat eivät voi toimia täysipainoisesti elleivät sen toiminnot ja toimijat ole turvattuina. Toimijoiden ja toimintojen terveellisyys ei myöskään saa olla uhattuna. Turvasektorin kasvun ohella terveys- ja hoivasektorin merkitys on korostumassa tulevaisuudessa. Yhdyskunnat ja alueet voivat pohtia sitä, miten voisivat löytää ja kehittää omista lähtökohdistaan käsin innovatiivisia ja monipuolisia liiketoimintamahdollisuuksia terveys- ja hoitoalalla. Puhdas ruoka ja lähiruoka ovat avainasemassa samoin kuin ylipäänsä puhdas ympäristö. "Terve ihminen terveessä ympäristössä" olla tulevaisuuden asukkaita, työntekijöitä ja työnantajia houkuttelevan alueen tai yhdyskunnan visio.

Yhdyskuntien toimivuuden varmistamiseksi on kehitettävä erityisesti omavaraisuutta ja siihen liittyen turvallisuutta energia- ja elintarvikehuollon osalta. Yhdyskuntien toimivuuteen vaikuttaa myös työllisyystilanne: minkälaisia ja kuinka paljon on tarjolla työpaikkoja, työvoimaa ja osaamista.

Omavaraisuus

- energiaomavaraisuus + elintarvikeomavaraisuus

Turvallisuus

- energiaturvallisuus + elintarviketurvallisuus

Työllisyys

- työpaikat ja elinkeinorakenne + osaaminen ja osaamisen ennakointi

4. Viisi strategista linjausta kilpailukykyiseen alueiden kehittämiseen

Kilpailukykyisen alueiden kehittämisen on lähdettävä monitoimijapohjaisesta ja mahdollisimman avoimena prosessina toteutettavasta visiointityöstä. Visio ei saisi olla liian ylimalkainen ja sen tulisi sisältää tulevaisuudentutkimuksessa yleensäkin korostettavan normatiivisen elementin eli tahtotilan ilmauksen. Visio on siten täsmennettävä tulevaisuuden tahtotilana.

Visio on strategiatyön johtotähti. Vision yhteyteen ja strategiaan voidaan ennakoitiprosessissa kytkeä myös missio. Se on erityinen tehtävä, joka yrityksellä, organisaatiolla, alueella tai kansakunnalla on yhteisenä tahtotilana hahmotetun vision toteuttamiseksi. Strategian avulla missiota toteutetaan vision suuntaan. Strategiaan on tärkeää saada realismi vahvasti integroitua.

Luodattaessa kilpailukykyisten alueiden kehittämistä kannattaa ottaa sovellettavaksi kokonaisvaltainen, kestävän kehityksen kaikki ulottuvuudet huomioon ottava Ekoseutumalliajattelu.

Kokonaisvaltaisen ajattelun lisäksi on osattava ajatella toisin kuin perinteisesti itseisarvillisesti ja lyhyellä jäniteellä nopeiden voittojen taloudellista menestystä tavoiteltaessa. Kilpailukyky syntyy hyvinvoinnin edellytysten luomisesta. Hyvinvointiin puolestaan vaikuttavat taloudellisen toimeentuloturvan lisäksi monia eri asioita kuten esimerkiksi terveys, luonto ja kulttuuri. Miten näiden asioiden osalta asuin- ja työympäristöt on alueella muotoutuneet, vaikuttaa suoraan alueiden houkuttelevuuteen ja elinvoimaisuuteen.

Läpäisyperiaatteella huomioitavia isoja kysymyksiä alueiden kehittämisessä ovat: ilmastonmuutos, talouden taantuma, maahanmuutto, sosiaalinen koheesio. Talouden taantumien osalta on huomattava, että kriisi on myös mahdollisuus - pysähtymisen mahdollistaa systeemiä muutoksia.

Keinot ja resurssit on valjastettava laajalla rintamalla strategian toteuttamiseen. Ei joko-tai, vaan sekä-että; ei huomenna, vaan tänään!

Viisi strategista linjausta kilpailukykyisten alueiden kehittämiseen ovat seuraavat:

1. Tasapainoisen aluerakenteen tavoittelu

- asumiseen, työhön/tuotantoon, matkailuun monipuolinen tarjonta, vaikka koko maata ei voi pitää asuttuna

- tehdyt sijoitukset hyödynnettävä
- maaseudun ja kaupungin välinen vuorovaikutus (vastakkainasettelun sijaan)

2. Alueiden profiloinnin edistäminen

- keskinäisen kilpailun sijaan verkottunut kumppanuus
- perinteiden yhdistäminen perhostalouden vaatimuksiin

3. Alueiden omavaraisuuden kehittäminen

- energiaomavaraisuus = energiaturvallisuus,
elintarvikeomavaraisuus = elintarviketurvallisuus

4. Alueiden luontaisten potentiaalien kehittäminen

- työpaikkojen ja elinkeinorakenteen tukeminen
- luonto- ja kulttuuripääoman vaaliminen ja aluepohjaisen luovan talouden synnyttäminen (materiaalinen + immateriaalinen)

5. Kestävän infrastruktuurin turvaaminen

- fyysinen liikenne + virtuaalinen liikenne
- osaamisen infrastruktuuri (oppilaitosten verkostot)

Tasapainoisen aluerakenteen aikaan saamiseksi maaseudun ja kaupungin välistä vuorovaikutusta tulee tehostaa. Vastaavasti maaseutupolitiikan kehittämisen tulee tapahtua tiiviissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä kaupunkipolitiikan kehittämisen kanssa. Kytkenät tässä vuorovaikutuksessa ovat monitasoisia ja monen suuntaisia. Kaupunkien ekologisten jalanjälkien tarkastelu herättää havaitsemaan, että suurin osa maaseudulla havaittavista ympäristövaikutuksista on peräisin kaupungeista. Kaupunkien kasvu vaatii yhä suuremman maanalan ruokkiakseen asukkaansa, ja jatkuva muuttoliike kaupunkiin laajentaa asutusalueita maaseutua kohti. Jätteet ja saasteet vaativat yhä laajemman suodattumisalan, ihmisten pyrkiessä elämään inhimillisissä olosuhteissa. Globaalin tarkastelun perusteella voidaankin

synkästi todeta: Kaupunkien ekologinen varjo pitenee. Kehityksen ohjaaminen kestäville raiteille edellyttää kaupunkien ja maaseudun kehityksen nivomista yhteen, jossa kaupunkien vaikutukset ympäröivään maaseutuun nostetaan selkeästi esille. Näin voidaan asettaa rajat myös ”tyhmälle” kasvulle, joka vastuuttomasti hyväksikäyttää kaikille kuuluvia, maaseudun ympäristöresursseja. Kaupunkialueiden kehityksen suuri haaste on yhdyskuntarakenteen tiivistäminen tuhoamatta asuinviihtyisyyttä sekä eko- ja energiatehokkuuden vaatimus, ei vain uudisrakentamisen vaan myös jo olemassa olevan rakennetun ympäristön suhteen. Aluerakenteen tasapainottamisen edellytyksenä on lisäksi digitaalisen kuilun umpeen kurominen maaseudun ja kaupungin välillä sekä maaseudun menestyneimpien ja heikoimmin pärjäävien alueiden välillä. Aluerakenteen tasapainottamisen edellytyksiä on kuitenkin ennen kaikkea uudenlainen ekoseutumallin mukainen ajattelu- ja toimintatapa: tarkastelun laajentaminen systemaattisesti pelkästä taloudellisesta näkökulmasta ja analyysistä kulttuurisiin, sosiaalisiin, eettisiin ja hyvinvointiin liittyviin asioihin ja näiden kaikkien kokonaisvaltainen tarkastelu.

KIRJALLISUUTTA

Heinonen, Sirkka (2008). Hidas asuminen ja energia vähähiililyhdyskunnassa. Slow housing – konseptin kuvaus ja kytkennät energia-asioihin. Sitran selvityksiä 2. Helsinki, 43 s.

Heinonen, Sirkka (2008b). Riskikäsitteen moniulotteisuus tulevaisuudentutkimuksessa. Futura 4/2008, 5-16. Helsinki. ISSN 0785-5494

Heinonen, Sirkka ja Halonen, Minna (2007). Ekotehokkaan maaseudun ja kaupunkiseudun kokeilumalleja. Teoriaa ja käytännön innovaatioita. Raportti 2. VTT-R-01949-07. Espoo, 130 s. <http://www.vtt.fi/ekoseutu/>

Heinonen, Sirkka & Ratvio, Rami (2007). (toim.). Asumisen tulevaisuutta ennakoimassa. VTT Tutkimusraportti nro VTT-R-04021-07. Espoo 70 s.+ liitt. 21 s.

Heinonen, Sirkka, Halonen, Minna ja Daldoss, Lorenzo (2007). Rauhallinen asuminen (slow housing) osana elinympäristöjen houkuttelevuutta. Futura 4/2007, 5-24.

Heinonen, Sirkka (2006). Ekotehokkaan kaupungin ja maaseudun kokeilumalleja. Teoriaa ja käytännön innovaatioita. Ekoseutumallit-hankkeen Raportti 1. VTT Tutkimusraportti VTT-R-11771-06. Espoo 2006, 99 s. 1 <http://virtual.vtt.fi/ekoseutu/>

Heinonen, S. ja Ratvio, R. (toim.) (2006). Avaimet asumisen kokonaisuuden hahmottamiseen. Asumisen ennakointi 2020. Helsinki 2006.

Heinonen, Sirkka (2004). Maaseutukehitys. Asiantuntija-arvioita aluerakenteen ja alueidenkäytön kehitysnäkymistä. Ympäristöministeriön moniste 135, 33-45.

Heinonen, Sirkka (2004b). Uudet suunnat maaseudun tulevaisuudelle. Tulevaisuussarja 7. Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Helsinki, 231 s.